

RECENZII ȘI PREZENTĂRI

Ioan Scurtu, *Ion I. C. Brătianu. Activitatea politică*, București, 1992, 141 p.

Lucrarea se deschide cu un „Cuvânt înainte” al autorului, în care acesta, după ce trece în revistă cele mai importante date biografice ale lui Ion I. C. Brătianu, motivează întreprinderea sa prin faptul că este de datoria istoricilor, a oamenilor de meserie, să publice studii temeinice, bazate pe documente interpretate științific, pentru a anihila valul de neaveniți care dau sentințe asupra trecutului și etichetează personalități, fără cele mai elementare cunoștințe de istorie.

Urmează cele șapte capitole: „Activitatea politică până în decembrie 1908”; „Președinte al Partidului Național-Liberal. Inițiator al reformei agrare și al celei electorale”; „Ion I. C. Brătianu și războiul pentru întregirea neamului”; „Lupta pentru confirmarea internațională a Marii Uniri din 1918”; „Activitatea pentru consolidarea statului național unitar român”; „Sfârșitul activității politice”; „Personalitatea lui Ion I. C. Brătianu”.

Acestea urmăresc cronologic activitatea politică a proeminentei figuri care a scris o pagină luminoasă în istoria României, începând cu formarea omului politic, cu prima afirmare în 1907 și continuând cu ascensiunea și apogeul.

Autorul urmărește cristalizarea principiilor liberale și simțul politic extraordinar pe care l-a avut Ion I. C. Brătianu, realizând reforma electorală și pe cea agrară, scoțând în relief tactul, diplomația, răbdarea, clarviziunea, uneori viclenia, șiretenia personajului politic analizat. Un spațiu larg este consacrat perioadei 1914–1919 în care Ion I. C. Brătianu a jucat un rol hotărâtor, deși nu a avut sprijin masiv intern și extern.

Istoricul încearcă să pătrundă în sufletul marelui om politic, în care se dădea o luptă teribilă, dar în care, în același timp, domina sentimentul că trebuie făcută jertfa supremă pentru Unirea tuturor românilor.

Strecurându-se printre amenințările influențelor revoluției ruse, Brătianu a ajuns în fața Conferinței de Pace de la Paris, în 1919, demn, susținând dreptul României de a participa la toate discuțiile, și părăsind conferința ostentativ pentru că nu s-a acordat acest drept.

Fiecare acțiune și atitudine a lui Ionel Brătianu sunt raportate la conjunctura internă și in-

ternațională, istoricul știind că un om politic care s-a menținut atâta timp în atenția opiniei publice nu putea face abstracție de evenimente, nu putea să-și aplice orbește principiile. Au fost momente în care Brătianu s-a pliat, dar nu a cedat niciodată în ceea ce privește unitatea, integritatea și demnitatea poporului român. Printr-un joc de demisii și preluări ale puterii, liderul Partidului Național-Liberal și-a pus în practică ideile reformatoare, instaurând democrația în România.

Era un om tare, concluzionează autorul. Era făcut să fie conducător. Pregătit de mic pentru a fi politician, Ion I. C. Brătianu era stăpân pe toate formele luptei politice, de la confruntarea în aeropagul internațional, la manevrele de culise. Rece, distant, aparent leșez, nu căuta popularitate în rândurile maselor. Se pregătise și se pregătea mereu pentru politică citind lucrări de istorie și trăgând învățăminte din experiența personalităților politice universale. În momentele cruciale, remarcă autorul, „a știut să se detașeze de concretul istoric și să se adreseze istoriei”.

Așa cum ne-a obișnuit, profesorul Ioan Scurtu este foarte bine documentat și își susține fiecare afirmație cu documente din Arhivele Statului, Arhivele Ministerului Apărării Naționale, lucrări și studii editate între 1900 și 1992, ziare și alte publicații periodice, amintiri ale unor personalități, coroborându-le pentru a descoperi adevărul, dând cuvântul și unei tabere și celeilalte, interpretând cu precauție și experiență, concluzionând cu moderație, ferm numai când lucrurile sunt prea evidente.

Studiul se încheie cu reproducerea unor documente dintre 1895 și 1992, ca: discursuri ale lui Ion I. C. Brătianu, interpellări, intervenții și memoriul adresate Consiliului Suprem Aliat al Conferinței de Pace de la Paris, din 1919, și Scrisoarea către toți fiii României Mari.

Seriozitatea și profesionalismul cu care a fost elaborată recomandă cartea oricui dorește să-și completeze cunoștințele de istoria României cu informații sigure.

CRISANTA PODĂREANU

Un volum util de documente privind istoria Maramureșului

Trecutul zbuciumat al Maramureșului medieval și modern este un domeniu fecund de cercetare. Lucrările cunoscute ca *Diplome maramureșene din secolele XIV și XV*, culese și

editate de Ioan Mihalyi de Apșa, *Țara Maramureșului în veacul al XIV-lea*, a lui Radu Popa, volumul de documente *Maramureșenii în lupta pentru libertate și unitate națională. 1848–1918*,

publicate în ediția Direcției Generale a Arhivelor Statului sau micromonografia în limba maghiară a lui Vilmos Bélay, *Máramaros társadalma és nemzetisége...* sunt doar câteva din publicațiile de referință care atestă vastele preocupări ale istoricilor români și maghiari față de Maramureș.

Acest șir de lucrări s-a îmbogățit recent prin volumul intitulat „*Iratok Máramaros vármegye történetéhez (1703–1711)*” (Aspecte privitoare la istoria comitatului Maramureș 1703–1711), apărut în culegerea, redactarea și îngrijirea lui Imre Bánkúti. El face parte din serialul „*Fontes minores ad historiam Hungariae spectantes*” și a văzut lumina tiparului în 1992 prin Editura Academiei de la Budapesta. În cele 306 pagini ale publicației sunt înșirate, în ordine cronologică, un număr de 209 documente dintre care 131 integral și sub formă de regist, fiind precedate de o scurtă introducere (4 pagini), o notă asupra ediției și de lista abrevierilor, urmate de un indice de nume de persoane și de localități, cu redactarea în limba română sau ucraineană a denumirii corespunzătoare actuale.

Intervalul scurt la care documentele volumului se referă coincide cu anii răscoalei și luptelor antihabsburgice conduse de Francisc Rákóczi al II-lea. Făcând abstracție de prima bătălie a răsculaților de la Dolha, Maramureșul se situa în afara zonelor de luptă. Cu puternica cetate a Hustului în spate, care din vara lui 1703 și până la pacea de la Satu Mare din 1711 era în mâinile răsculaților. Maramureșul a constituit un vast câmp de provizii și de manevră, apoi și loc de refugiu pentru aceștia. Făcând abstracție de anul 1705, când răsculații stăpâneau și o mare parte a Transilvaniei voievodale, salinele maramureșene erau singurele surse de aprovizionare cu sare, produs indispensabil și în vremea respectivă pentru întreaga populație ce se găsea sub controlul curuților, motiv pentru care Maramureșul constituia o verigă importantă a politicii economico-financiare a principelui. Dacă ținem cont și de poziția strategică a teritoriului, care asigura legăturile răsculaților cu străinătatea, înspre Polonia și îndeosebi înspre Moldova, putem înțelege pe deplin atenția primordială pe care o acorda Francisc Rákóczi al II-lea Maramureșului, motivul pentru care comitatul era menținut ca un teritoriu care practic mai tot timpul nu depindea nici de Ungaria și nici de Transilvania.

Majoritatea documentelor publicate în volum provin din principalele arhive centrale ale Ungariei. Ca genuri de documente, în primii ani predomină instrucțiunile principelui și rapoartele comitelui cămării de la Coștiui și ale altor dregători sau emisari și sunt legate de exploatarea și transportul sării și implicit de administrarea domeniului fiscal din Maramureș. Întrâmplările și memoriile autorităților comita-

tense, împreună cu hotărârile, mandatele și ordinele principelui către comitat sporesc ca număr începând cu anul 1705, pentru ca în curând ele să constituie majoritatea documentelor publicate.

În ansamblul său, volumul prezintă o imagine fidelă despre viața internă a comitatului: despre greutățile aprovizionării armatei, privind preocupările legate de prestarea serviciului militar (nobilimea comitatului, fie prin „insurecțiile generale” fie prin intermediul celor chemați în tabăra principelui, la asediul cetăților Satu Mare și Oradea, dar și prin paza monetăriei de la Baia Mare, precum și a trecătorilor, la fel și iubăgime prin marele număr de călăreți sau pedestrași angajați pe cheltuiala porților iubăgești, a participat masiv la campaniile curuților răsculați, numărul celor înrolați depășind frecvent o mie de persoane), despre raporturile pârgurilor dintre cele cinci orașe de coroană privilegiate și nobilimea comitatului, despre situația tehnică și problemele financiare ale exploatării ocnelor de sare, despre transportul și comercializarea sării, precum și imensele poveri și greutăți legate de încartiruirea și aprovizionarea refugiaților din Transilvania care, începând cu anul 1708, devin insurportabile pentru comitat.

Acest ultim aspect rezultă în suficientă măsură atât din rapoartele desperate făcute în numele adunării generale a nobililor din comitat (congregația) cât și plângerile repetate ale celor fugiți de teama trupelor imperiale din Transilvania, adresate lui Rákóczi sau generalilor săi, în care, cum rezultă din documentele volumului, cele două părți își aduc acuzații reciproce și prin care nobilii transilvăneni, găzduiți vremelnice în comitat, solicită o mai bună aprovizionare a lor cu cele strict necesare, iar cei localnici deplâng abuzurile străinilor și starea precară a populației din rândurile căreia sărăcimea ia drumul pribegiei.

Parcurgând cu toată atenția paginile volumului în cauză îmi permit să observ că multe alte informații desprinse din protocoalele congregației nobiliare din comitatul Maramureș – pe care editorul cărții, după propria-i mărturisire, le-a avut la îndemână sub formă de microfilme (originalele păstrându-se în arhivele maramureșene) – au rămas pe dinafară, deși integrarea lor în volum ar fi fost utilă. Așa, de pildă, congregația comitatensă din 29 mai 1708 dispune de necesitatea redactării unui raport către unul din generalii lui Rákóczi, în care să fie explicat că este cu neputință de a mai trimite alimente și în cetățile Chioarului și Hustului, deoarece „deja de pe acum cea mai mare parte a populației nu dispune de nici un grâu de cereale, ea trăiește numai cu lapte de oaie. De noi nu mai poate să fie vorba, pentru că vedem că nu peste mult timp vom fi obligați să mâncăm pâine făcută din coaja copacilor de tei sau

vom muri în masă de foame". Pe data de 8 mai 1710 comitatul se adresează generalului Károlyi, arătând că „majoritatea sărăcimii, unii din cauza ciumei, alții datorită penuriei de alimente și din cauza foametei, au fugit care în Moldova, care în Polonia” și solicită ca, cel puțin până la seceriș, „să nu fim obligați a aproviziona pe un timp de vară pe, cei pribegiți <din Transilvania n. n.> pentru ca și partea sărăcimii care a mai rămas pe loc să nu ia drumul pribegiei”.

Alte informații, care lipsesc din volum, se referă la exploatarea, încă din anul 1707, în folosul erariului și indirect al răsculaților a „minelor cu pucioasă” (sulf), denumite „büdös kö”, din apropierea localității Dragomirești, acordarea de către autoritățile comitatense a unor ajutoare materiale și bănești substanțiale și permanente gimnaziului din Sighet, ridicând glasul și împotriva înrolării în armată a unor elevi foarte tineri, sau luarea de poziții, hotărâte și repetate, pentru eliberarea din cetatea Hustului a episcopului populației române deținut ilegal și pe nedrept. „Toți românii din Maramureș protestează în mod solemn – se spune în hotărârea din 22 mai 1705 – împotriva deținerii fără știre și voia lor a episcopului de ritul lor, săvârșită împotriva legilor țării”; iar cu trei zile mai târziu hotărâsc trimiterea unei petiții la principe, solicitând să fie luate în considerare: „1. serviciile și starea lui de preot; 2. funcția lui de vlădică, deoarece majoritatea populației ascultă de el, dar după cum se cunoaște, calitatea lui de vlădică este

respectată și în alte țări; 3. calitatea lui de nobil, el nefiind străin ci nobil local, care dispune de o avere ce valorează două mii de florini”. În fine, dar nu în ultima instanță, ar fi de remarcat existența în aceste protocoale a unor informații legate de împotrivirea populației față de perceperea obligațiilor care, de la unele acțiuni izolate din anul 1704, mai târziu ajung la acte de nesupunere și de revoltă colectivă, cum s-a întâmplat în 1708 la Botiza, unde „proprietarul de moșie a fost omorât, iar acum <1709 n. n.> la sosirea judei nobililor s-au tras clopotele, nepermițând intrarea acestuia în sat” (rezoluția din 16 iunie 1709).

Este adevărat că formatul mic al colecției, în care acest volum de documente a apărut, l-a obligat pe editor la o selecție riguroasă a documentelor. Pe de altă parte, volumul, chiar și potrivit afirmațiilor de la notele asupra ediției, vizează mai mult oamenii de specialitate. Dar mulți și dintre aceștia pot să ajungă foarte greu la publicațiile editate în anul 1908 sau și mai vechi în care un număr de 45 de documente redate în volumul lui Bánkuti apar doar sub formă de regeste. Republicarea acestora chiar și selectiv ar fi mărit utilitatea volumului, care însă, și în forma sa actuală, este o lucrare foarte necesară nu numai pentru specialiști, dar și pentru un public cititor mai larg.

ADALBERT BALOGH

Jean François Dubost, *Les étrangers en France, XVIe siècle – 1789, Guide des recherches aux archives nationales*, Paris, 1993, 315 p.

Lucrarea este deschisă de un Cuvânt înainte al lui Jean Favier, directorul general al Arhivelor Naționale ale Franței, în care acesta arată că în toate epocile populația Franței a sosit datorită străinilor. Unii își păstrau numele, alții îl schimbau sau îl modificau.

Astăzi, spune Favier, mulți contemporani își caută originea și, cu toate că lucrările pe această temă sunt extrem de numeroase, ei se izbesc de dificultăți serioase. Lor li se adresează publicația Arhivelor și, bineînțeles, specialiștilor. De menționat că aceasta se referă numai la regimul monarho-feudal de dinainte de revoluția din 1789.

În Introducere, Jean-François Dubost, fost elev al Școlii normale superioare, subliniază că volumul este un ghid pentru cercetătorii care năzuiesc să elaboreze istorii ale străinilor stabiliți în Franța și precizează ceea ce nu este acest ghid: nu este o enumerare a tuturor documentelor din Arhive referitoare la problemă (și nici

nu putea fi, deoarece aceasta este prezentă în aproape toate fondurile); nu este un fișier al străinilor, un ghid al izvoarelor referitoare la alte țări și nici unul al istoriei coloniilor franceze. Lucrarea ajută cercetătorii să-și constituie propriul lor fișier despre diversele grupuri de străini și dă câteva orientări și principii.

Principala greutate constă în această dispersie a izvoarelor și, de aceea, editorul a încercat să-i dea cercetătorului câteva puncte de reper în masa documentară. Mai întâi se pot distinge două mari categorii de documente: I. Documente care decurg din condiția juridică a străinilor și II. restul, adică toate documentele în care pot să apară străini, dar nu ca străini, ci ca oricare alt locuitor al regatului. Am căutat, spune mai departe Dubost, să arătăm cele mai importante fonduri care ar putea fi folosite. Acestea sunt grupate tematic, în funcție de categoriile socio-profesionale. Se dă apoi definiția străinului în regimul monarhic, adică, după

dreptul pământului, cel care s-a născut în regatul Franței sau în teritoriile dominate de acesta, indiferent de originea părinților.

Lucrarea se împarte în două părți. Prima parte, Documente care se referă în mod expres la străini, aduce în discuție legi, edicte și ordonanțe regale sau ale Consiliului, scrisorile de naturalizare, permisele de deținere de bunuri și scrisorile care-l făceau pe rege moștenitorul străinilor. Din cauza statutului lor precar, străinii au făcut adesea obiectul unor măsuri administrative speciale. Astfel, găsim liste și catagrafii care aveau rolul de a supune impozitelor pe toți străinii până la unul, având în vedere foamea permanentă a visteriei. Pe lângă acestea sunt și documentele așa-zisei „poliții” a străinilor.

Partea a doua, Alte documente, începe prin a preciza că străinii sunt prezenți în toate categoriile sociale, mai ales în mediul urban, deși, în regimul monarhic, ei nu sunt foarte mulți. Una din dificultățile căutării este onomastica, datorită francizării rapide a numelor.

Migrația internațională nu avea amploarea celei de astăzi, dar nu toți oamenii rămăneau lipiți de pământul pe care se născuseră. Mai întâi au migrat vecinii: italienii, spaniolii, portughezii, englezii; apoi cei din Europa septentrională și orientală. Aici intră și refugiații politici. Pentru istoria familiilor străine, sunt recomandate studiile genealogice și arhivele personale și familiale.

Mulți străini au intrat în rândurile clerului. Fondurile ecleziastice și Arhivele Vaticanului pot furniza informații în acest sens. Comunități religioase întregi au migrat în Franța, cum ar fi augustinii și benedictinii engleze, benedictinii englezi și irlandezi.

Străinii erau prezenți la Curte și în rândurile aristocrației. Contemporanii se plâneau de „colonizarea” Curții. Unul din factori era politica matrimonială a regilor și a nobilimii. Soțiile regilor sunt de origine străină și fiecare își aduce un alai de servitori de aceeași naționalitate cu a ei. Aceeași era situația în guvern. Miniștri ca Mazarin, Law și Necker au făcut faima Franței.

Mult timp a domnit o prejudecată în Franța, și anume aceea că finanțele erau în mâinile străinilor și că suveranii trebuiau să cerșească bani bancherilor străini, speculanți care „sugeau sângele poporului”. În realitate, străinii constituiau o infimă parte din lumea finanțelor.

În schimb se găseau cu miile și chiar zecile de mii între negustori și fabricanți. Având în vedere nepriceperea francezilor în comerțul maritim, comercianții olandezi și englezi dețineau supremația. Nu puțini străini erau printre artiști și artizani, două ocupații care la vremea aceea se confundau. Ce s-a mai vorbit de intelectuali (deși pe atunci termenul nu exista): profesori, studenți, umaniști, scriitori, pe toți caracterizându-i gustul pentru călătorie.

Soldații și marinarii străini au fost numeroși. Existau regimente întregi germane, irlandeze ș.a. Maresăul de Saxa avea obiceiul să spună: „Un neamț face cât trei: economisim un om de-al nostru, scade cu unul numărul dușmanilor și avem și om în armată”. Nu puține erau cazurile când în regimentele de străini se angajau francezi și invers.

Ultimul capitol este consacrat călătoriilor și diplomaților despre care cele mai multe informații le vom găsi în Arhivele Ministerului Afacerilor Străine. Diplomații nu erau mulți în timpurile acelea, dovadă listele și corespondența. Călătoriile se făceau din necesități practice, nu din plăcere, de aceea cei mai mulți călători erau negustori și studenți. Acestea nu excludeau însă curiozitatea vizavi de obiceiurile, geografia, arta și istoria țării vizitate. Originea călătoriei turistice este tradiția „marelui tur” a aristocrației engleze din secolul al XVII-lea o variantă a călătoriei educative.

În fiecare capitol sunt înșirate fondurile Arhivelor naționale și publicațiile în care se găsesc informații referitoare la temă. Lucrarea este foarte minuțioasă și scrupuloasă, grație grupului de specialiști care a lucrat la ea timp de patru ani.

CRISANTA PODĂREANU

Arrêts, déclarations édités et ordonnances concernant les colonies. 1666–1779.
Inventaire analytique de la série Colonies A, par Odile Krakovitch,
Paris, 1993, 486 p.

În spiritul valorificării integrale a tezaurului arhivistic de care dispun, Arhivele Naționale franceze inaugurează cu acest volum seria Colonii A, cuprinzând în final 28 de volume, cu edicte, ordonanțe, declarații și decizii ale Consiliului de coroană și ale consiliilor locale, emise de la jumătatea secolului al XVII-lea și până la

sfârșitul secolului al XVIII-lea, cu referire specială la coloniile franceze. Așa cum se precizează și în Introducere, seria A se compune din două ansambluri complet diferite: primul ansamblu cuprinde volumele I–XX, cel de-al doilea, volumele XXI–XXVIII.

Documentele primului ansamblu sunt ordonate cronologic, începând cu anul 1723 și continuând până în anul 1779 și sunt emise de Biroul pentru colonii, care au luat naștere încă din 1710, ca o entitate administrativă particulară în cadrul Ministerului Marinei. Primul document emis de acest organism datează din 17 ianuarie 1723, cu care, de fapt, se deschide și volumul I din seria Colonii A. Ultimele trei volume ale primului ansamblu cuprind acte referitoare și la Îles de France și de Bourbon, dar și la India, formând un supliment pentru anii 1766–1779, cu documente referitoare la aceste posesiuni franceze.

Cel de-al doilea ansamblu din seria A cuprinde volumele XXI–XXVIII, în care documentele nu sunt ordonate cronologic, ci sunt grupate tematic, fiind mai mult texte legislative. Așa, de exemplu, ultimele două volume, XXVII

și XXVIII, cuprind documente referitoare la Santa Domingo, semnate de mareșalul de Castries, ministrul marinei din perioada 1780–1787.

Cele 3 475 de documente publicate cuprind aspecte multiple ale vieții sociale, politice și economice din coloniile franceze de la sfârșitul secolului al XVIII-lea și se referă la procese, lihidări de proprietăți, înăbușiri de revolte. Din aceste documente, cercetătorii își pot extrage date foarte concrete despre viața economică și politică a Canadei sau a insulei Santa Domingo.

Partea cea mai consistentă a volumului o reprezintă reproducerea documentelor propriu-zise, în rezumat. Indicele de persoane, de denumiri geografice și de materii încheie un volum masiv de aproape 500 pagini, prezentat într-o excelentă execuție grafică.

DRAGOȘ ȘESAN

Janine Irigoin, Patricia Gillet, *Inventaire „Papiers Georges Bidault”, 457 AP, Archives Nationales, Paris, 1993, 77 p.*

Jean Favier, directorul general al Arhivelor Franței, prefăcând lucrarea, subliniază că istoria nu va fi scrisă fără arhivele serviciilor publice. Asemenea arhive devin, de fapt, fondurile Arhivelor Naționale. Astfel de fonduri sunt alcătuite și din „hârtiile”, pe care „actorii” ai vieții social-politice le-au creat de-a lungul vieții lor. Ele reflectă personalitatea lor în timpul diferitelor funcții pe care și le-au asumat.

Mulțumită acestor documente, istoricul va putea discerne mai bine căile deciziilor și ale negocierilor. Istoricul va înțelege mai bine în ce măsură și în ce sens gândirea, voința unui om au orientat destinul altora.

Documentele cuprinse în acest inventar au intrat în Arhivele Naționale, pe de o parte, în conformitate cu prevederile legale privind preluarea acestor fonduri, iar pe de altă parte datorită griii pe care doamna Suzanne Bidault a avut-o față de ele, până când le-a donat pentru ca istoricii secolului nostru să aibă posibilitatea să cunoască rolul președintelui francez.

Înainte de a intra în conținutul propriu-zis al inventarului autorii prezintă patru piese interesante ca izvoare istorice, toate aflate în Arhivele Naționale: o fotografie fără dată, a lui Georges Bidault, o scrisoare de la sfârșitul lui iunie 1944 trimisă de Maurice Schumann acestui om politic care va fi ales șeful Guvernului provizoriu al Republicii franceze, o caricatură ce i-a fost făcută omului politic de Claude Girard și o filă cu note „manu propria” luate de Georges Bidault în timpul vizitei sale la Roma, în noiembrie 1950, pe când îl vizita pe cardinalul Montini.

Inventarul începe cu o introducere care relevă cum au ajuns documentele în Arhivele Naționale, părțile constitutive ale fondului și modul de clasare al dosarelor. Urmează apoi un tablou al principalelor etape ale vieții și carierei lui Georges Bidault, o listă a surselor complementare ale fondului Georges Bidault, o tablă a siglelor și o comunicare a condițiilor de acces la consultarea documentelor. Cea mai mare parte a lucrării este alcătuită din inventarul propriu-zis.

Din introducere aflăm că, la puțin timp după decesul lui Georges Bidault (1899–1983), s-a încheiat, la 26 aprilie 1983, un contract de depozit între doamna Suzanne Bidault și Direcția Arhivelor Franței. În termenii contractului documentele au fost donate – preluate în anii 1983 și 1984. Fondul a fost completat în 1990 cu dosare de corespondență cuprinzând perioada 1944–1983.

Prima parte a fondului regroupează documente izvorând din activitatea lui Georges Bidault ca ministru al afacerilor externe între anii 1944–1948, 1953 și 1954. Dosarele cuprind numeroase documente relative la probleme speciale, cum ar fi conferințele internaționale care au avut loc în anii 1944–1948, problema Germaniei, Planul Marshall, Tratatul de la Bruxelles, Pactul Atlantic, construcția europeană, Indochina. Desigur, sunt și dosare clasate pe țări sau zone geografice oferind o imagine destul de completă asupra relațiilor bilaterale întreținute de Paris cu 50 de state între anii 1944–1954, până în jurul anului 1954.

Cercetătorul istoriei contemporane va putea cu ajutorul documentelor încredințate Arhive-

lor Naționale din Franța să-și apropie mai exact imaginea conferințelor internaționale care au dus la nașterea ONU. El are la dispoziție note, rapoartele, telegramele, declarațiile oficiale și comunicatele de la Dumbarton Oaks (29 septembrie – 7 octombrie 1944), Yalta (4–11 februarie 1945) și San Francisco (25 aprilie–26 iunie 1945). Documentele dezvăluie rolul Franței în cadrul ONU, precum și conținutul lucrărilor Comisiei pregătitoare a Națiunilor Unite, comisiilor speciale pentru Palestina, Grecia și Coreea, ca și ale Consiliului de Securitate în legătură cu Siria, Liban, Indonezia, Iran, Spania, Polonia, Albania, Egipt, Triest, Cașmir, Cehoslovacia, între anii 1946–1948.

Sunt, de asemenea, documente referitoare la: activitatea Consiliului de tutelă în anii 1947–1948; bomba atomică; dezarmare și forțele armate ale ONU; reuniunile Comisiei Consultative create de M.A.E. al Franței sub președinția lui Paul Boncour; lucrările Comisiei pentru energie atomică în cadrul căreia a lucrat Frédéric Joliot-Curie (1946–1948, 1954). O serie de dosare prezintă interes pentru studiarea activităților desfășurate de Consiliul Economic și Social al ONU, Comisia Economică pentru Europa, UNESCO, Comisia Drepturilor Omului.

Fondul înlesnește cunoașterea rezultatelor conferințelor internaționale de la Potsdam (17 iulie–2 august 1945), Londra (11 septembrie–2 octombrie 1945), Moscova (decembrie 1941), Conferința Păcii de la Paris (iulie–octombrie 1946). Autorul inventarului relevă posibilitatea studierii schimbului de idei ce a avut loc în timpul discuțiilor dintre Georges Bidault și Byrnes, Bidault și generalul de Gaulle, Bidault și Bevin-Molotov, precum și cu ocazia pregătirii proiectelor de tratate de pace cu Italia, Bulgaria, România, Ungaria și Finlanda și a desfășurării lucrărilor sesiunilor Ministerelor Afacerilor Externe, ținute între 1945–1948 la Londra, Paris, New York și Moscova. Unele izvoare arhivistice sunt necesare cunoașterii problemelor controlului asupra Germaniei, încheierii unui tratat cu Austria și relațiilor lui Bidault cu Marshall și Stalin.

Din seria de dosare de la 457 AP 9 la AP 19 am reținut diplomatica pe care o conțin rapoartele privind controlul aliat asupra Germaniei, conversațiile dintre Bevin-Bidault, Bidault-Marshall, Marshall-Bevin, dezbaterile tripartite de la Berlin (decembrie 1947–februarie 1948) cu privire la regimul economic și financiar al Saarului, statutul portului Kehl, reorganizarea zonelor de ocupație, reforma monetară în Germania, exportul de cărbune german, reorganizarea teritorială a Germaniei, organizarea politică a acestui stat, criza provocată la Berlin de autoritățile sovietice.

Planul Marshall face obiectul unei subdiviziuni a inventarului. Unități arhivistice cuprind note, telegrame, corespondențe, proiecte de ho-

tărâri și de acorduri, rapoarte, procese-verbale privind activitatea Organizației Europene de Cooperare Economică (OECE), Administrației de Cooperare Economică (ECA), aplicarea Programului de reconstrucție europeană și dezbaterile Adunării Naționale a Franței cu privire la planul Marshall, proiectele de legi relative la ratificarea convenției de cooperare economică din 16 aprilie 1948 și a acordului bilateral franco-american din 28 iunie 1948.

Multe alte dosare se referă la Tratatul de la Bruxelles din 17 martie 1948, Pactul Atlantic, Europa și Consiliul Europei, Planul Schumann, Comunitatea de Apărare Europeană (CED), Comunitatea Politică Europeană, relațiile internaționale și bilaterale ale Franței cu accente pe cele franco-britanice, franco-americane, franco-germane, franco-sovietice sau pe cele ale Franței cu statele din Indochina. Câteva dosare privesc Conferința de la Geneva, desfășurată între 26 aprilie–21 iulie 1954, cu o bogată ordine de zi. Un subcapitol cuprinde unități arhivistice cu acte privind „Documentarea” Direcției Europa, Direcției America, Direcției Africa-Levant, Direcției Asia-Oceania și documentarea ambasadurii Franței în URSS–Yves Chataigneau.

În continuare, inventarul cuprinde rezumatele dosarelor clasate pe țări sau zone geografice astfel: Germania, Austria, Cehoslovacia, Ungaria, Europa centrală și orientală, Imperiul Britanic, Statele Unite, Arctica și Antarctica, America latină, URSS, Polonia, Italia, Balcani, Grecia, Iugoslavia, România (note și telegrame privind situația internă a României, relațiile sale cu Franța, acțiunea sovietică 1844–1948), Bulgaria, Albania, Turcia, Spania, Portugalia, Belgia, Danemarca, Finlanda, Luxemburg, Monaco, Norvegia, Olanda (cu prezența a numeroase documente privind Indonezia), Suedia, Elveția, Vatican, Uniunea Franceză, Africa de Nord, Algeria, Tunisia, Maroc, Africa Neagră și Madagascar, Orientul Apropiat și Orientul Mijlociu, Asia și Extremul Orient.

Politica internă a Franței în perioada 1940–1959 reprezintă cea de-a doua mare parte a inventarului. Dosarele se referă la politica guvernului de la Vichy, intervențiile colaboraționiștilor pe lângă ambasada Germaniei de la Paris și pe lângă Otto Abetz, politica generală externă și internă a Franței între 1944–1955, activități de epurare, reorganizare și de personal în Ministerul Afacerilor Externe, politica promovată de Comitetul Apărării Naționale, activități ale primului și celui de-al doilea guvern, Georges Bidault (1946 și 1950), sechele ale războiului, Rezistență și epurarea colaboraționiștilor, afaceri de presă cu referire deosebită la publicații parisiene și regionale, ale Mișcării Republicane Populare (M.R.P.).

În sfârșit, ultima parte structurală a acestui fond este intitulată „Hârtiile personale ale lui Georges Bidault”. Găsim aici documente pri-

vind activitatea acestui om politic francez în cadrul Consiliului Național al Rezistenței, în timpul unor acțiuni sau în diferite organisme ale Rezistenței, fotografii, caricaturi referitoare la personalitatea sa politică, discursuri, declarații, note extrase la dezbaterile din Adunarea Națională a Franței, broșuri și cupuri de presă relative la partide politice, note și rapoarte despre diverse asociații și comitete, despre criza Suezului, situația politică internațională între 1958–1961, chestiunile petroliere și războiul petrolului în Sahara, conflicte de muncă, învățământul particular, chestiuni religioase, relațiile lui cu presa, exilul în Brazilia, cursurile de drept de stat susținute la Facultatea din Guanabara, relațiile cu Jacques Soustelle și cu mișcarea „Progres și libertate”. Corespondența lui G. Bidault cu diferite personalități este organizată pe litere A-F, G-M, N-V.

Inventarul se încheie cu un index alfabetic de nume de persoane, de nume geografice, de instituții și de materii cum ar fi: documentare, economie, informație, vamă etc.

Am lăsat special pentru finalul acestei recenzii anunțul de la p. 18 din Inventar referitor la condițiile de comunicare. Autorii Inventarului ne informează că hărțile lui Georges Bidault sunt supuse unei duble autorizații: 1. a celei a doamnei Bidault căreia i se publică adresa și 2. a celei a Directorului general al Arhivelor Franței, în măsura în care acest fond face parte din arhivele publice. În această situație ele pot fi accesibile după 60 de ani în virtutea decretului din 3 decembrie 1979. Dosarele 457 AP, 134, 137 și 150 privind epurările se supun termenului de 100 de ani.

Considerăm că acest anunț prevăzut în condițiile legale de acces înlătură orice comentariu, fapt care ar trebui luat în considerare ca metodă și de arhiviștii români și drept comportament de apelanți la arhivele din țara noastră.

GABRIELA HURMUZACHE